

Indberetning

om

en med understøttelse af det Kgl. Norske videnskabers
selskab i 1877 foretagen arkæologisk
undersøgelsesreise.

Af

Knut Lossius.

Adjunkt.

I den forløbne sommer bereiste jeg med understøttelse af selskabets stipendium for arkæologiske undersøgelsesreiser det væsentligste af Nærø, Leka og Kolvereid prestegjælde i Namdalen, hvoraf de to førstnævnte allerede tidligere i samme øiemed have været besøgte af stud. Ingv. Undset i 1873. Hans indberetning herom foreligger imidlertid ikke trykt, og man har derfor anseet det hensigtsmessigt ved denne leilighed at meddele, hvad den indeholder af supplerende oplysninger til nærværende optegnelser. Hvad der altså i det følgende er trykt som noter med fortløbende nummerorden, hidrører fra Hr. Undsets Reiseberetning i 1873.

Nærø prestegjeld.

Ved Rørvik på indre Vigten (eller Ind-Vikna, som almuen siger,) findes flere hauger på bunden af et lidet dalstrøg, hvor, som også Undset beretter, det yngre jernalders fund er gjort, som omtales i årsberetn. fra foren. til Norske fortidsm. bevar. 1875 p. 57; her siges det dog at være gjort på Kråkø.

Ryem ¹⁾ De herværende hauger ligge dels i en forsænkning mellem et par mindre høidedrag noget oppe

¹⁾ På Ryem (Ryðheimr) er der endnu ved søen flere hauge. De indsendte fund gjordes i nogle nu udgravne sammesteds; i haugene, der var opført af sand, fandtes desuden flere ubrændte lig, «i den ene endog fem skeletter» (?). — Et «bensværd» (vævske), som blev fundet samtidig, blev ei indsendt. — Tidligere skulde i en haug være funden en lerpotte med (stærkt lugtende) «olie» (?) og en «guld-perle». — På Åkvik har der på nordsiden af veien ligget endel hauger, hvoraf

fra søen, dels lige ved denne, hvor et slag skal have stået. (Se Kraft). Jordsmonnet er på første sted stærkt skjælblandet sand. Foruden hvad der omtales i Nicolaysens fornlevninger p. 670, er senere herfra indkommet til Trondhjems samling en øx af jern (1222) og en oval skålspende (1371), samt til Kristiania et fund af skålspender og andre bronzesager (årsb. 1867 p. 39). For et års tid siden var et jernsverd fundet; men det var bleven opsmedet.

På Evenstad ligger en del hanger ved veien; men intet fund kjendtes.

Ofstad*. På den sydligste af gårdene i denne grænd, „Osan,“ er et par hauger, bestående næsten udelukkende af smuldrede havskjæl; her fandtes for nogle år siden et sverd og en skålformet spende, som muligens endnu er i behold hos finderens, der siden er flyttet til Kvalø ved nordspidsen af ytre Vigten. — Ved søen ligger på det såkaldte „Kongsvaldet“ en samling af ca. 20 hauger, hvoraf 5 langhauger. Et par af de runde udmærke sig ved sin størrelse; den såkaldte „Kongshaug“ er således 80 skridt i omkreds og 4 à 5 al. høi, og ved siden af den er en anden, 48 skridt i omkreds, hvori er funden en øx og et sverd af jern tilligemed et kar af klebersten eller brændt ler. Alene øxen var i behold, og den blev mig foræret af Benjamin Larssen Ofstad. Jeg lod her udgrave 2 runde og en langhaug; men intet fund gjordes hverken af oldsager eller af ben, kul eller aske. I den ene af de runde hauger var lagt en langstrakt kreds

— nu kun en er tilbage, man har i denne stød på ben. Syd for veien ligger i en række 5 hauger; den ene er næsten udkørt, dog uden at fund er gjort.

*) Kraft. Beskrivelse over Kongeriget Norge VI. p. 236. Her berettes en Ovas at have boet, hvilket navn Schoning antager muligen kan være en forvanskning af den af historien bekjendte Orvar Odd.

af enkelte stene, og langsefter langhaugens midte gik der en 2 al. høi og ca. 4 al. bred mur. Om disse udgravninger har jeg afgivet en fuldstændigere beretning til direktionen for den herværende filialafdeling af foreningen til Norske fortidsmindesmerkers bevaring, for hvis regning de foretoges.²⁾

Hansvik. Ved den nordligste plads har oprindelig været 5 større, runde hauger, hvoraf 2 ere udkastede; derved gjordes i en af dem et større fund, bestående af: sverd, spyd, øx, klinknagler i mængde, skjoldbule og hein. Noget var muligens i behold; men manden var borte, og intet kunde findes. Der var også gravet i de 3 andre, hvoraf den ene formelig var opmuret af større stene, medens de andre 2 bestode af sand. — Også på nabopladsen — ligeledes på vestre side af vigen — findes flere hauger, deraf 2 à 3 langhauger og et par runde røser. Da en af langhaugerne blev udpløiet, stødte man hist og her på ubrændte ben og henimod midten en stenmur, omtrent som ved den ovennævnte langhaug på Ofstad.

²⁾ På Vikestad (Vikingstad) har der på en aflang gravhaug, «kong Vikes haug», stået 4 bantastene. Haugen er nu næsten udjævnet, og stenene har været væltede; den ene 3½ al. høi er dog allerede genreist af hr. lensmand Anzjøn, som og skal besørge de to andre levnedegreste. I en sandhaug nær ved gården er ved et skelet funden en hein og et sværdhåndtag. Ved gravning af en kælder fandtes en spydspids. Nord for gd. ved Møllebækken ligger en til dels udkørt stenrøs på en høide. — På Løding undersøgte jeg ovenfor gd. en hellekiste, sat lige ind til bergvæggen, omtr. 3 al. lang, 1 al. bred. Den var nu fyldt med jord, overliggerne afvæltede og således vel undersøgt. Længere inde i marken findes et par røser på en høide. — På Kvalfjord ligger n. for gd. nogle røser på en høide i udmarken. I nærheden fandtes for mange år siden i en sandhaug ved gravning af en kælder: en øx og et sværd liggende ved siden af et ubrændt lig. Syd for gd. ligge endnu 3 hauge, hvoraf en er udgravet til midten; da fandt man ved siden af et sjelden vel bevaret skelet en spydspids, et sværd og en skjoldbule af jern. U.

På Ødegårdens grund på den nærliggende ø, Løvøen, står en af Nicolaysen (p. 669) omtalt bautasten i en dyrket mark; den er 3 al. høi, 2' 9" bred og 8" tyk, afsmalnende mod spidsen. Den forrige eier havde taget den ned, hvorved man opdagede, at den stod lige langt nede i jorden, som den ragede op af den; „men han fik ikke sove, før han igjen havde sat den op.“ — Der fortaltes om et fund af øx, skjoldbule, heiner m. m. i nærheden. En øx sees i 1872 at være indkommen til selskabets samling (no. 960); men om den har tilhørt dette fund, ved jeg ikke. På en af de andre gårde var ved pløining funden en jernøx af nyere form, som jeg indkjøbte af Martin Løvøen. — På „Falkmoen,“ en flad strækning nedover mod søen, ligger et par hauger og på en fjeldknaus nogle røser. — Kraft anf. st. p. 236 fortæller: „Også her (på Løvøen) ere gravhøie, i en af hvilke er fundet bebrudet af et menneske og imellem dets fødder bebrudet af en hund samt skibssøm.“

Blandt de mindre øer, som ligge mellem indre og midtre Vigten, nævntes alene Vågø som den, hvor man antog ting af arkæologisk interesse kunde findes. Her så jeg en stor, rund haug ved sommerfjøset og den endnu tydelige tomt efter en udjevnet, temmelig stor haug på tunet ved Andreas Adriansens huse. Intet fund af oldsager var bekjendt.

Midtre Vigten. Garstad.³⁾ Ved kirkegården fortaltes en messing „sjspon“ o: fiskespade at være funden; men man vidste ikke, hvor det var blevet af den. Forsåvidt dette skulde være en gjenstand fra hedendom-

³⁾ På Garstad sees nær gårdene 4 små hauger; på den ene lå en omvæltet bautasten, som eieren lovede at genreise. (Dette kunde dog ikke sees at være skeet, L.) I ndmarken findes flere røser langs søkanten i n. for gd.

men, måtte man vel nærmest tænke på, at det kan have været en bronzesil.

Drag. En haug skulde findes øst for husene ved en kjælder.

Vangsfjord. Nogle hauger og røser.

Ytre Vigten ⁴⁾. Ramstad. Bemærkningerne i Nic. forn. p. 670 vedkommer denne gård og ikke gården af

⁴⁾ På Ramstad er tæt ved gd. en haug, hvori har været gravet uden resultat. Ovenpå haugen ligger en svær sten, hvorpå en rejsende engang i gammel tid skal have læst navne (runer?): spor af indskrift er dog ei nu mere at opdage. På den anden side af en liden bæk er i en haug funden kul og brændte ben. I et parsandhauge er fundet hele skeletter, i en tillige nogle røde lerperler. Ved gravning af en kælder fandtes på gd. en gennemboret, aflang kugle af brændt ler, 2" lang, med rille pålangs af den ene side; denne erholdt jeg (T. 1219). På Hestø udenfor bugten er funden et sværd og en spydspids; et jernredskab ligeledes fundet derude, formet som en tresidet spids med fal, som jeg erholdt, er neppe fra oldtiden (T. 1224). — På Kjønse og Fykestad skal der også findes hauge. — På Austadfjord er ved Nygården en haug, hvori ved gravning er stødt på en stenmur i dens indre parti. På pladsen Stenvik er funden en gennemboret «perle af messing» samt flere af glas. Der findes også nogle røser og en hellekiste. På Belseng findes ligeledes nogle røser. — Syd for Urdsund er i en haug funden et sværd, to perler af blåt glas og en knap af «noget, der så ud som perlemoder». (?) Øst for gd. ligger på en liden høide 2 hauge, ei særdeles store; på den ene af dem har stået en prægtig bautasten, omtr. 9 al. høj, ganske tynd; den var nu falden overende; men jeg lod den genreise på bekostning af foreningen til fortidsmindesmærkers bevaring. Nord for gd. ligger to røser; ved en val (lavt vadested) nogle sandhauge, tildels udgravne. — Mellem Urdsund og Sul ligger på den sidste gårds grund 3 røser tæt ved veien, to mindre runde og mellem dem en lang med en opreist sten i øvre ende. Ovenfor Sul er i en haug ved gravning af en kælder funden et skelet; i en anden haug en kløverbladformet og 2 skålformede spænder af bronze samt en gul, blå og rød mosaikperle af glas; perlen var bevaret, og den erholdt jeg (T. 1218); spænderne derimod havde været i en senere til

samme navn i Nærø hovedsogn. Den der omtalte bautasten skulde efter Kraft være 2 $\frac{1}{2}$ al. høi; hvorvidt denne nu existerer, må jeg næsten anse tvivlsomt, da manden på mit spørgsmål efter den viste mig en stor firkantet stenblok, der lå på jordens overflade nær husene og i ingen henseende havde nogen lighed med en bautasten. — Midt i en skjælblandet sandmel s. for gården, hvoraf veifyld toges, fandt jeg blandt kulblandet jord, efter sigende efter en gammel hustomt, et stykke brændt ben og endel brudstykker af brændt ler, hvoraf man også før havde iagttaget flere.

Jeg havde tænkt herfra at tage en tur til de udenfor liggende øer, Hjortø, Kvalø, Borgenø m. fl.; men den måtte opgives, da alle folk vare borte i anledning af det netop pågående sildefiske. Ingen, som jeg talte med, kjendte noget til, om der på disse øer fandtes hauger eller var gjort fund af oldsager, undtagen forsåvidt en fra Ofstad nylig tilflyttet opsidder på Kvalø berettede at have hørt, at på sidstnævnte sted vare hauger udkastede ved opdyrkning.

På Hasfjord var engang fundet en senere tabt spydspids af rød skifer, ca 6" lang og 2" bred. — N. for husene langs "Lauvbakken" var udjævnet endel hauger, hvorved intet fund gjordes; i en af dem havde der været en stensætning. — På et fjeld i nærheden skal hexen Barbro Hasfjord være bleven brændt.

Ytre Sund. I en haug n. for husene, der forlængst var udgravet, skal et sverd være fundet og "sten, der var sat som til et gravsted" (altså gravkammer?)

Setnes. En del hauger, hvori var fundet kul. — En gjetergut havde ude i marken fundet en mindepenge

Amerika afreist søns eie, og hvor han havde gjort af dem, vidstes ei. Længere vest findes et par røser. — Ved Valø skal også være nogle eller mindst en hang.

af messing over Ludvig XVI, hvilken jeg indkjøbte og har overdraget myntsamlingen.

På Kjønssø skal der i en grav være funden et skelet med sverd ved siden og en dolk med hvidt skaft (?), hvilket sidste blev båret i lommen af en lægdekarl indtil hans død.

Hunestad. Ben og forrustet jern fundne i herværende hauger.

Bondø (s. for Ut-Vigten). En Russisk kobbermynt fra ca. 1790 var funden i en ager; jeg indkjøbte den for myntsamlingen. På den nærliggende Risø skal en gravhaug af sand findes.

Nærø hovedsogn. Thorstad. Ved pladsen Dallen s. for gården 2 hauger ⁵⁾.

Holan. V. for gården i en løvskov en rund haug. Ved sommerfjøsset tomter af gamle huse med kjeldere.

Sandnes. Hauger langs stranden, hvori er fundet kranier, bådsøm, sverd, et par skålformede spender etc. S. for gd. på høiden mod store Vede-vand en stenrøs.

Store Vede. Ovenfor gd. er for længere tid siden fundet sverd og øx. — I en ager, der engang skal have været have, vare 3 sølvmynter fundne (ikke sammen med jernsagerne), men senere bortvexlede.

Skillingstad. I en røs s. for gd. er fundet et spyd af jern.

Varø. Et par hauger ved søen og røser på nogle bergknauser; ligeså på Kjeøen, hvor desuden skal findes en stor langhaug.

⁵⁾ Ved Thorstad og Galmandsvik ligger en stor røs ved hvert af stederne på en høide ved søen. — På Ottersø findes ved søen nogle røser, hvoraf en har en opreist bautasten. U

På store Val fandtes for flere år siden sverd og spyd i en stor stenrøs ved søen, hvoraf endnu noget er tilbage. På Valø, der tilhører gården, flere hauger ⁶⁾.

Laugen ⁷⁾ (udt. Lauga eller Laua med 2 stavelsesbetoning). Et kårdehefte fra nyere tid erhvervedes; det var fundet på Laugsjø-stranden ved opdyrkning tilligemed en del af Klingens og levninger af balgen. — Her skal også findes en dør med udskjæringer fra Varø gamle kirke (se Kraft p. 213); men det blev mig desværre ikke fortalt ved mit ophold på gården, og jeg er først senere kommen til kundskab derom.

På lille Val er et par hauger.

Thorland ⁸⁾. Den af Undset omtalte øx antoges at være 12" bred i eggen, og den til samme fund hørende hammer havde ingen „penn“, kun lidt smalere firkant end „hausen“ ⁹⁾: den var ikke tilspidset i den ene ende.

På „Hamlandsøia“ under Hamlan en haug.

Fra Hundhammer er et fund af 2 skålspende og en bøilespende fra yngre jernalder i T.hjems samling (årsb. 1870 p. 95).

Stene. På flere af gårdene hauger og røser. Ved at udjevne en haug på tunet ved den af gårdene, der

⁶⁾ På store Val blev en haug udpleiet, hvori fandtes et spyd og et par skålformede messingspende. På Dyrneset findes endnu nogle røser. U.

⁷⁾ På Laugen har før været adskillige hauger; nu er de fleste dog udjevned. Jernsager skal være fundne. I udmarken findes en stor stenrøs. U.

⁸⁾ På Torland fandtes for endel år siden i en sandhaug en øks, meget bred i eggen, en hammer og en spydspids, alt af jern, senere opsmedet; desuden en gennemboret sten, som jeg erholdt (T 1217) Ligeledes har eieren i en røs åbnet en hellekiste, 3 1/2' lang og 1 1/2' bred, hvori fandtes endel jernstumper i sort jord; en anden indeholdt ei noget. Endnu findes der nær søen nogle røser. U.

ligger ved søen, fandtes et ubrændt lig og en kjedel af sten, 9" vid, 4 1/2" høi, med brudstykker af en jernhadd og et spyd samt nogle klinknagler⁹⁾.

Leka prestegjeld.

Skid. Den bæk, som ifølge Undsets beretning var ledet hen til den herværende store haug og har borttaget dennes nordlige halvdel, var igjen ført tilbage til sit oprindelige leie; stenmassen, der nu ligger blottet i haugens midte, er særdeles betydelig og vilde i og for sig have dannet en imponerende gravrøs¹⁰⁾.

⁹⁾ På selve Nærø tog jeg ruinen af den 1847 nedbrændte kirke i øiesyn, der fremviste så mange arkitektoniske detaillier af interesse, at jeg henstillede til direktionen for foren. til norske fortidsminders bevaring at få den aftegnet, hvilket og vil blive gjort. På Rosø findes 2 røser. På Lundring er ved pladsen Flosand fundet et økseblad af jern (T. 1220) samt et 8" langt, smalt jernstykke, vel en tange til at holde øksen fast i skaftet; de fandtes tilligemed en mængde klinknagler i en sandhaug ved et skelet. — Ramsta, det i oldtiden så berømte Hrafnista, hjemstedet for den berømte æt, hvortil navne som Grim loddenkind, Ketil hæng og Orvar Odd hørte. Af Oldtidslevninger findes nu kun en haug. I jorden skal være funden endel gennemborede stene. På Gildvangen ø. for gd. er endel gamle hustomter; almuen siger efter «et offersted.» U.

¹⁰⁾ Haugens omkreds udgør omtr. 359 skridt, høiden har været 15—20 al. — — — For omtr. 30 år siden har der også været gjort et betydeligt udgravningsforsøg; der fremkom da som tidligere (se Nic. p. 671 ff.) en mængde store søm, 8—10" lange, og man traf ligeledes på sten og tømmer. Den nuværende eier har ledet en bæk hen til den for at få den udjevnet ved vandets kraft, og det er kun lykkedes alt for godt. Hele det nordlige og østlige parti er ganske ødelagt; i midten har vandet også gravet gruset bort i en betydelig dybde. Alene af den sydvestl. del er endnu noget tilbage og nok til at give et imponerende indtryk og en levende følelse af, hvad dette har været for et storværk af vore fædres energiske foretagsomhed. Her ser man endnu nogle alen under kanten et kullag, 6—8" tykt. På bunden af haugen ligger nu en stor hob sten tilbage, som vandet ei

I de hauger, der findes mellem Huseby og Frøvik, skal være fundet guld og $\frac{1}{4}$ td. penge. — En kniv af rød skifer er funden i en sandmel på Frøvik (årsb. 1875 p. 84).

Flere af haugerne på Madsø ere udjevne ved opdyrkning, og foruden hvad Undset omtaler, skal en 4te lang ringnål af bronze samt adskillige bådsøm være fundne ¹¹⁾.

Solshem ¹²⁾. Den herværende Ema-ovn eller Emaus-hule (Nicolaysen forn. 671, årsb. 1868 p. 181) anta-

har kunnet føre bort. Rundt haugen sees nogle fod over jordsmonnet en afsats, 1—1 $\frac{1}{2}$ al. bred. Efter de tidligere undersøgelser at dømme synes det utvivlsomt, at haugen har havt kammer af tømmer og sten; tømret har været forbundet med jernbolte, og stenvuren har vel været opført omkring dette. I gravkammeret har den døde været bisat med mindst en af sine mænd; kvæg har desuden været lagt ind som offer. — — — Mellem Skeid og Huseby findes endnu endel andre mindre hauge. — Mellem præstegården Frøvik og Haug findes i udmarken flere røser: ovenfor veien på den første gårds grund 2, flere nedenfor veien på den sidstes, blandt hvilke en temmelig stor. U.

¹¹⁾ På Madsø findes mange sandhauger; i en blev ved et skelet funden en spydspids af jern med fal, y. j. (T. 1225); i en anden fandtes en skjoldbule af jern (T. 1226). I en tredje var funden en ring af bronze.

¹²⁾ På Solshem ligger øverst 7 røser, temmelig overgroede; længere nede imod gd. 5 hauger; om noget fund vidste man ei at fortælle. På denne gd. undersøgte jeg også den mærkelige Ema-ovn. Jeg fik det bestemte indtryk, at det må være et værk af naturen. Den ligner i en liden fjeldkløft, et par tusinde al. fra Solhemsgårdene. Den ligner ganske en haug; formen er langagtig, dog ei regelmæssig. Høiden kan være 3—5 al., idet bunden er ujevn. — — — Åbningen er ganske liden, så man må krybe ind; rummet indenfor er ei heller stort, omtr. 3 al. i tværsnit og 1 $\frac{1}{2}$ al. høit; større har det neppe heller været. I den ene kant af haugen har en mand, som troede, at en stor skat her var skjult, mineret et hul helt ned i grundfjeldet. I siderne af dette hul synes haugens masse og fjeldet at gå over i hinanden: hårdheden er ganske den samme. U.

ges af almuen at være et verk af menneskehænder fra oldtiden; Undset er derimod tilbøielig til at tilskrive den en naturlig oprindelse. Ved mit besøg på stedet må jeg tilstå, at jeg fandt den sidstnævnte anskuelse rimeligst, idet jeg gik ud fra, at stenarten var et almindeligt konglomerat, som ikke kunde være dannet ved mennesker. Hvorledes skulde det i så fald være fabrikeret og i hvilket øiemed? Hulen selv er nemlig af ringe dimensioner, 3 al. i tværsnit, medens konglomeratet forekommer i den forholdsvis betydelige udstrækning af 700 meters omkreds. Da jeg imidlertid ikke besidder fornøden kjendskab til geologien, og jeg antog, at spørgsmålet alene kunde løses ved dens hjælp, henvendte jeg mig til Hr. Hytteskriver Hauan, som jeg vidste havde bereist Leka i egenskab af assistent ved landets geologiske undersøgelse, og han har havt den godhed at tilstille mig følgende: „Emaovnen er beliggende knapt $\frac{1}{8}$ mil i n. ø. 40° fra grd. Solsheim og i et niveau af 184' (hulens bund) over havet. Hulens gulv er den naturlige faste fjeldgrund, Lekøens serpentinfjeld. Dens tag og vægge derimod dannes af et konglomerat, som opviser fornemmelig Lekøens egne serpentin- og grønstene — i mere og mindre afrundede stykker, fra mindste korn til blokke på 5 à 6 kub.' indhold — sammenkittede til en særdeles hård, kompakt masse ved et gråt, til grovt korn smuldrende ler. Dette konglomerat har en så indskrænket udbredelse, optræder så lokalt og er så enestående i sit slags, at man efter mine iagttagelser og min opfatning her ikke har noget naturligt konglomerat for sig, men et ialfald delvis menneskeligt værk. Jeg så intet mærke efter, at hulens konglomerat har stået under havet, der ved en anden lokalitet i nærheden har efterladt iøinespringende beviser for at have nået ialfald 217' over det nuværende niveau; ligesålidt såes spor af lagning i hint serpentinen over-

liggende materiale. Dette er udbredt inden en omkreds af ca. 700 meter, når en høide af indtil c. 4^m og da hulens største høide er 1,3^m, bliver mægtigheden her ca. 1,7^m. Jeg skylder dog tilføie, at det ikke var lang stund, jeg heftede ved Emaus-hulen, og vil på forhånd langt fra ikke bestride muligheden af, at De eller Hr. Undset kunne fremlægge iagttagelser, som berettige til en fra min opfatning modsat anskuelse.“ — Som det heraf vil sees, er det fra geologisk standpunkt ikke alene tænkeligt, men endog sandsynligt, at den omhandlede forhøining „ialfald delvis er et menneskeligt verk.“ Til besvarelsen af spørgsmålene, hvorledes og hvorfor den er istandbragt, ser jeg mig dog ikke istand til at yde noget bidrag. Efter hulens nuværende omfang at dømme synes den lidet at have egnet sig til opholdsted for mennesker, hvortil heller intet spor såvidt vides har været fundet; det må dog bemerkes, at „der siges, at man før har kunnet trænge noget langt ind igjennem åbningen“ (årsb. 1868 p. 181) ligesom det også blev mig fortalt, at hulen og specielt indgangsåbningen, der nu er så lav, at man må krybe på alle fire gjennem den, før har været høiere. Om dette virkelig forholder sig så, må det vel alene forklares ved, at det forøvrigt neppe betydelige lag af mindre stene og konglomeratstykker, der dækker bunden, i tidens løb er bleven forøget ved nedfald fra vægge og tag. Den nærmeste måde, hvorpå sagen videre kunde opklares, måtte derfor være at undersøge og borttage dette lag. — Undset forklarer navnets oprindelse af e i m r „damp“, på grund af fugtigheden i hulens indre; ved mit besøg var den dog ganske tør, og jeg hemerkede heller ingen drypsten eller andet tegn til fugtighed; dens beliggenhed høiere end det omgivende terræn udsætter den også mindre for at fyldes af tilsigende vand. — Et par prøver af stenarten, som jeg

medtog, ere overleverede bestyreren af selskabets mineralsamling.

Vågen. Endel hauger og en større røs skal her findes ¹³⁾.

Gutvik. På alle 3 gårde af dette navn skal hauger findes, og på nordre G. tillige være gjort fund af jernsager; på søndre G. sees nu 4 a 5 runde hauger ved søen, og på et par af dem var opsat stene af omtrent 1 alens højde.

Fjeldvik. I marken øst for gd. var udkastet en stenrøs, i hvis midte såes en T formet gang, bygget af større stene end de øvrige. I nærheden heraf såes endel stene, der dannede en temmelig regelmæssig runding, muligens altså en „stenkreds“. På en fjeldtop lige op for husene står en bautasten nær en røs.

Nord-Eitran. På høidedraget ovenfor gd. ved veien ligge nogle røser, hvoraf en var udkastet; den skal have havt et stensat gulv af små runde stene og kammer, hvori kul og aske. — Nedenfor husene på en mod søen jævnt skrånende slette har været flere runde og en aflang haug; i dette strøg har man for længere tid tilbage fundet en guldring med 3 bånd og et sverd (?). — Lige under tørven var funden en middelaldersk brøncenøgel, der blev mig foræret af Ole Kristensen Nord-Eitran. — Ved at grave til grundmuren for et fjøs havde man $\frac{1}{2}$ al. under jordoverfladen fundet nogle mynter under en sten; størsteparten skal have været Danske, ca. 100 år gamle, samt nogle Russiske kobbermynter.

¹³⁾ På Stene findes ved søen syd for gd. endel hauge; længere nordlig er der en samling røser; i en af disse var funden en korsformig, beiledannet spænde af brønce (T. 1227) af samme hovedtype som en i Årsb. 1872 fig. 12 afbildet, noget simplere end denne. — På Kvalø findes nær gd. nogle hauge. U.

På Oxvikskaret (høiden mellem Røsfjorden og Eiterfjorden) s. v. for Sør-Eitran ligger en gravrøs, hvori skal være gjort fund af jernsager.

Til Årset-fjorden og de inderste gårde ved Eiterfjorden kom jeg ikke; men ingen af de lokal-kjendte folk, jeg talte med, vidste om gravhauger eller jordfund på de kanter.

Kolvereid prestegjeld.

Gjerdingen. I en haug er for 30 år siden fundet et ubrændt lig tilligemed sverd, stenbolle (Bergens mus. 396) og perle. Også senere er et lignende fund gjort af ubrændt lig med sverd og øx, „kobberhjelm om hovedet“ (o: broncekjedel?) perler etc. Begge fund vare forkomne; derimod erholdt jeg et firkantet vegtlod af messing, fundet ved pløining.

Langstrand. 3 hauger; i en er fundet en øx af jern („hakke“ kaldte min hjemmelsmand det).

Også på Edshaug findes en haug.

Væreim. På Moneset er nogle røser.

På Nubdal er for flere år siden fundet et sverd med „noget blankt“ på heftet og en øx.

Fjer. På Langneset en haug.

Lid. Et sverd fundet for lang tid siden. En spydspids af rød skifer har muligens også været fundet, men var bortkastet. — På en af pladsene var for et par år siden fundet et sverd og spyd (?) af jern, hvilke sager antoges at være tagne i forvaring; men da manden ikke var hjemme, kunde de ikke findes frem. På en anden plads, Hesthagen, skal der være en stor haug.

Ramfjord. Nogle hauger findes her, og en spydspids af jern skal være funden.

Bjerknes. På høiderne lige mod „strømmen“ nogle røser. — I en udkastet gravrøs oppe i skoven, omtr. 20

al. fra søen ved Remma-strømmen (mellem Lid og Bjerknes) sees et kammer af store på kant satte heller med nu afkastede dækstene 3 al. langt, 1 1/2 al. bredt; den ene langside består af en eneste sten. Intet fund bekjendt*).

Lidvik (Levig). Flere røser øst for gd.; ligeledes på en bjergknaus s. for samme. Ikke langt fra husene skal have været et stort kammer, hvis stene ere anvendte til bygningssten.

Foså. En liden kvernsten fundet i jorden.

Kolvereid prestegd. På Åneset 3 store hauger, flere mindre do. i „udengene“, hvori skal være fundet kul, og endelig en lignende i skoven ø. for gd.

Mulstadnes. En 3⁴ lang ød af en spydspids af rød skifer fundet, men tabt.

Mellem Haugfles og Skagemoen i udmarken 4 à 5 røser (sten ovenpå et lag af fjæresand) hvoraf flere ere udkjorte til veifyld; under dette arbeide stødte man i sommer på et ubrændt lig i en af dem; hos dette fandtes et stykke af et kar af brændt ler (?) med udbrættet kant og sort af farve, som imidlertid blev kastet væk, hvorimod jeg erholdt nogle klinksøm og et jernstykke. De oplysninger, jeg erholdt angående det ovennævnte brudstykke af brændt ler, vare meget usikre.

Skage. Også her hauger i udmarken både ø. og v. for gd., hvori engang fandtes brudstykke af en krukke (blåt af farve).

Buø. 3 hauger lige ved husene.

Geisnes. 2 røser n. for gd. og 1 søndenfor på veien til nøstene. Et par rækker hauger på engen ved husene er måske rydningssten.

*) Efter optegnelser i en bog, som eies af «skomageren på Odden», men som jeg ikke traf, skal hele dette parti af gd. Bjerknes have tilhørt den engang meget store gd. Remma.

Galtnes. I Årviken v. for gd. ligge 4 à 5 små, langagtige og firkantede forhøininger, overgroede med lyng, men dog ikke mere, end at man kunde se, der har været en grøft rundt om dem. Er dette af samme sort som de, der omhandles af adj. Rygh årsb. 1872 p. 39 og 1874 p. 12 samt af Undset årsb. 1875 p. 12—13, og som begge ere tilbøielige til at henføre til stenalderen? En ny annexkirke tænkes bygget på dette sted, og da kunde man måske få anledning til at undersøge dem nærmere*).

På de øvrige gårde ved Oplø-fjorden fandtes intet af arkæologisk interesse.

Hareneset (forhen plads under gd. Lund). Oppe på en med ener overgroet mo, ca. 400 al. fra søen og 100' høit, fandtes ved undersøgelser af terrænet for en påtænkt ny kirkegård en spydod af skifer 1 $\frac{1}{2}$ al. nede i jorden, der bestod af rødagtig fin sand, blandet med små kuppelstene. Den var bevaret, skjønt brudt i 3 dele; 2 af disse, udgjørende tangen og den nedre del af bladet, fandtes frem og bleve indkjøbte.

Lund. Ved Fjerangen (en fjord, der går ind lige mod Smines) skal findes nogle hellekister, hvori kul har været iagttaget. Ved bunden af samme fjord sees på en fra søen ubestigelig berghammer i nærheden af Smines's sæter en stenmur som en befæstning mod landsiden; den antoges at være omkr. 20 al. lang og indtil 2 al. høi. Jeg må imidlertid beklage, at jeg ikke fik disse oplysninger under min nærværelse her, men først senere af en mand, der var godt kjendt, så at jeg ikke havde anledning til at forvise mig om, i hvilken grad det oven-

*) På det steile, nøgne fjeld, der ligger ved gården, sees flere (mindst 12) større og mindre jættegryder i forskjellig høide, lige fra havets nuværende niveau til antagelig et par hundrede fod over samme. Min tid tillod mig dog ikke at tage dem i nærmere eiesyn.

for berettede fortjener tiltro. — Ved den østligste af gårdene ca. 100 al. fra husene er en udkastet haug; ligeså nedenfor mod søen.

Smånes. En bautasten i skoven s.o. for husene, 7' høi, $\frac{3}{4}$ al. bred, $\frac{1}{4}$ al. tyk; ingen haug omkring den. Nord for gd. ovenfor nøstene 4 større røser, og ved Kvalholmvalen en stor dø., samtlige midt i en granskov. På skråningen mod søen fra husene flere små jordforhøjninger.

Følgende noticer angående de ved indre Folden fjord beliggende gårde (indtil Kongsmo) hidrøre ikke fra egne iagttagelser, men kun fra andres meddelelser; jeg havde nemlig ikke tid tilovers for en nøiagtig befarig, men gjorde dog en tur med dampskib indover fjorden og havde således god anledning til at tale med mange af de her bosiddende.

Finne. Et par hauger udenfor husene. — Kreklingen. En stenrøs. — Mellem Årfor og Skaftnes skal være en stenrøs (?) opmuret med lodrette sider af store stene (omtr. 20 al. lang, 5 al. bred og $1\frac{1}{2}$ al. høi) spids mod enderne. Skaftnes. Flere røser, dels ved søen, dels oppe i marken. Foldereid. Flere hauger; på kirkegården er ved gravning fundet en øx. Aune. I en udkastet haug fundet et par lerurner, hvoraf den ene solgtes til en omreisende. Endnu nogle hauger.

Kongsmo. 2 større hauger, en på hver side af veien op til gården, hvori ben og kul skal være fundet; noget ø. for disse ved elven en langhaug (retn. ø.—v. lodret på elveløbet), hvori er fundet en hel del ben. (For et par år siden blev skelettet af en bjørn nedgravet i denne haug). Ved elven også et par andre hauger. Ovenfor gården på en terrasse 2 lignende.

Årmo. En ca. 5 al. høi haug. — På År stod før en gammel kirke, der blev revet væk af flommen. En

malmkugle er funden på en hustoft. — På Fjøsberget fortaltes at der skulde være et stenkammer, som man kaldte „dvergstuen“. Jeg gik derop og fandt, at det var en stenrøs, der har indeholdt 2 kammere, hvilke muligens have været indbyrdes forbundne ved en mellemgang; det største havde en længde af 4 1/2 al., det mindste af omtr. det halve, bredden 1—1 1/2 al. Forøvrigt have gjetergutter gennem lange tider moret sig med at omkaste stenene. Disse vare dels rullestene, dels brudstene, og måtte efter lokaliseredes mening være transporterede hid fra et temmelig langt bortliggende sted. Kun et par af de flade, overliggende dækheller ere nu på sin plads. Noget søndenfor på samme høidedrag og ligesom den førstnævnte midt i skoven skal findes en lignende røs, hvor man dog ikke vidste om noget kammer.

Saur. To øxer af jern ere fundne ved pløining, dog neppe sammen. Mellem denne, nordre Saur, og nabogården af samme navn ligger en haug ovenfor veien. — På sidstnævnte gd. er fundet en skålformet bronce-spende og for længere tid siden et sverd. Spenden og øxerne indkjøbtes. Hvor fjøset nu står, var en haug bleven udjævnet, og under stabburet sees endnu en sådan.

Trondhjem i marts 1878.